הדף היומי

לזכותו והצלחתו של החייל החטוף
גלעד בן אביבה **שליט** הי"ו

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת שבועות – דף ד – ח

סיכום הדף

נושא היום: ידיעות הטומאה ושבועות. יציאות השבת. מראות נגעים. ידיעה והעלם כפרת שעיר הפנימי והחיצון.

דף ד

כמבואר לעיל העמידו את המשנה כשיטת רבי ישמעאל, ולגבי חיוב מלקות *(שהרי שיטתו שלשעבר אין חיוב קרבן אלא מלקות כדברי רבא)*. ובנגעים שייך מלקות באופן שקצץ בהרת כדברי רבי אבין בשם רבי אילעא שבכל מקום שאמרה תורה "השמר" "פן" ו"אל" הרי הם איסור לא תעשה ונאמר בקוצץ בהרת "השמר בנגע הצרעת". ומבארת הגמ' שאם המשנה אמורה בשיטת רבי ישמעאל מובן שיש מלקות ביציאות השבת, שהרי לדעת רבנן איסור שבת הוא לאו הניתן לאזהרת מיתת בי"ד שאין בו מלקות, ורבי ישמעאל סבא שיש בו מלקות.

והיה משמע לגמ' שהעמידו את המשנה כדעת רבי ישמעאל מחמת האמור בחיוב מלקות בלאו ניתן לאזהרת מיתת בי"ד, ושואלת הגמ' שהרי לא ניתן להעמיד כרבי עקיבא כנזכר לעיל, היות והוא פוטר קרבן בהעלם מקדש והעלם קודש. מבארת הגמ', כשם שהעמדו את המשנה לדעת רבי ישמעאל לגבי חיוב מלקות, כך אף לדעת ר"ע הנושא הוא חיוב מלקות, ויש מלקות אף על העלם מקדש וקודש. תמהה הגמ', א"כ הנושא הוא לא "ידיעות" הטומאה, אלא אף "התראה", נוקטת הגמ' שיש לומר "ידיעות והתראות". שואלת הגמ', א"כ אין הכוונה ב' שהן ד', אלא דווקא ב' שנכנס למקדש במזיד ואכל קודש במזיד, ועוד לשון המשנה שהיה העלם בין הידיעות, ואם מדובר במלקות מה שייך שיהיה העלם. ועוד, מבואר להדיא שמדובר בקרבן עולה ויורד.

ביאר רב יוסף שהמשנה היא שיטת רבי שסבר בידיעות הטומאה כדעת רבי ישמעאל, שחייב על כל העלמות, ובשבועות סבר כדעת רבי עקיבא שמחייב קרבן על העבר והעתיד. אמר רב אשי כאשר אמר סוגיא זו לרב כהנא, אמר שאין הכוונה שרבי ביאר את דברי רבי ישמעאל ור"ע, אלא אף הוא עצמו סבר כך להלכה, לגבי ידיעות מבואר בברייתא, דעת ר"ע שנאמר "ונעלם" "ונעלם" היינו שהחיוב בטומאת מקדש וקודשיו באופן שיש ידיעה בתחילה ובסוף והעלם באמצע *(אין צריך פסוק על העלם בסוף, שהרי אם אינו יודע מדוע יביא קרבן. "ונעלם" חיוב על העלם טומאה ולא על העלם מקדש. "והעלם" לדרשה שהיה ידיעה ואח"כ העלם)*. לדעת רבי, לחייב על העלם מקדש ועל העלם טומאה. ואין צריך פסוק על הידיעה הקודמת להעלמה כיון שאם "נעלם" בהכרח שהייתה ידיעה.

לגבי שבועות, הסברא שרבי סבר כר"ע לחייב שבועה לעבר *(למסקנא רבי לא סבר כר"ע אלא הזכיר את הדין כדעת ר"ע והוא לא סבר כך כפי שיבואר)*. והביאור, לדעת ר"ע דרך הלימוד היא בריבוי ומיעוט "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה", ושאמרה תורה "כי תשבע" ריבוי לכל השבועות, "להרע או להיטיב" מיעוט ונמצא חיוב שבועה רק לעתיד כדוגמת להרע ולהיטיב. וכאשר אמרה תורה "לכל אשר יבטא" שוב ריבוי, ולפי הכלל מרבה את הכל אף על העבר, והועיל המיעוט שלא מועילה שבועה לבטל את המצווה.

ואף מצאנו שרבי דורש את התורה בדרך לימוד של "ריבוי ומיעוט", שנחלקו רבי ורבנן לגבי פדיון הבן, לדעת רבנן בכל פודים חוץ מעבדים שטרות וקרקעות, ולרבי פודים בכל למעט שטרות. ויסוד מחלוקתם איך דורשים "ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא", התורה ריבתה בכל שוה כסף, ומיעטה דווקא כסף חמשת שקלים, וריבתה שוב ב"תפדה" א"כ התרבה הכל למעט שטרות שאין גופן ממון. ולדעת רבנן לומדים "כלל פרט וכלל" ודנים בכלל אלא מה שבפרט, וא"כ ממועטים שטרות שאין גופם ממון, קרקעות שאינם מטלטלים ועבדים שהוקשו לקרקעות.

שאל רבינא את אמימר והרי רבי לגבי מרצע של עבד עברי דרש "כלל ופרט וכלל", שלדעת רבי יוסי ברבי יהודה שדרש ריבוי מיעוט וריבוי ניתן לרצוע במרצע, סול, סירה, מחט, מקדח ומכתב, וממעט רק רציעה ע"י סם. ולדעת רבי שדרש כלל ופרט וכלל למדו שרק במרצע וכל דבר שהוא מתכת כמרצע.

אלא רבי בכל מקום למד כלל ופרט, ובפדיון הבן למד ריבוי ומיעוט היות וצורת הדרשה שונה, וסבר כדעת תנא דבי רבי ישמעאל שבמקום שיש ב' כללים ואח"כ פרט לא נידון כפרט וכלל, אלא בריבוי ומיעוט. כפי שלמדנו לגבי כשרות הדגים "את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו" נאמר פעמיים "מים" ואח"כ נאמר "ימים ונחלים" הרי זה ריבוי ומיעוט. ורבנן חולקים כדברי רבינא שאמר שלמדו בארץ ישראל שבכל מקום שיש ב' כללים סמוכים הטל את הפרט ביניהם וממילא נדרוש כדרך כל התורה בכלל ופרט וכלל. מעתה, בהכרח רבי נקט את ההלכות של שבועה לשעבר כדעת ר"ע, שהרי הוא סובר כלל ופרט שאין לחייב לשעבר.

דף ה

כנזכר אמרו בברייתא, דעת ר"ע שנאמר "ונעלם" "ונעלם" היינו שהחיוב בטומאת מקדש וקודשיו באופן שיש ידיעה בתחילה ובסוף והעלם באמצע *(אין צריך פסוק על העלם בסוף, שהרי אם אינו יודע מדוע יביא קרבן. "ונעלם" חיוב על העלם טומאה ולא על העלם מקדש. "והעלם" לדרשה שהיה ידיעה ואח"כ העלם)*. לדעת רבי, לחייב על העלם מקדש ועל העלם טומאה. ואין צריך פסוק על הידיעה הקודמת להעלמה כיון שאם "נעלם" בהכרח שהייתה ידיעה.

ביאר רבא שהרי לא נאמר "והיא עלומה ממנו", בהכרח היתה ידיעה. שאל אביי, א"כ "ונעלם מעיני אישה" בפסוקים של השקאת סוטה, יתפרש שבעבר כבר נסתרה ונעלם ממנו. והרי אם ידע בעבר המים לא בודקים, ועוד קשה מפסוק באיוב "ונעלמה מעיני כל חי" ולפי דברי רבא יעלה שבעבר ידע מישהו את עומק החכמה שבתורה והרי הנביא אומר להדיא "לא ידע אנוש ערכה".

אלא ביאר אביי, לדעת רבי מועיל לידיעה "ידיעת בית רבו" היינו שבעבר למד בבית רבו את ההלכה של טומאת מקדש וקודשיו, וזה הכוונה בסוטה שהבעל ידע את ההלכה שאם היא נטמאת היא אסורה. ושאל ר"פ א"כ מה הכוונה אין בה ידיעה בתחילה ובסוף, והרי כל אדם למד מרבו, אמר אביי יתכן בתינוק שנשבה בין הגויים שמעולם לא לימדוהו איסור טומאת מקדש וקודשיו.

במשנה שלנו מבואר לגבי יציאות השבת ב' שהם ד'. ואילו במשנה בשבת מבואר ב' שהם ד' בפנים וב' שהם ד' בחוץ. ניסו לבאר שלפנינו ביארו רק אבות, ואילו בשבת ביארו אף תולדות. ונדחה, שהרי אבות יש ב' שהם הוצאות, והמשנה דיברה בכל האופנים לחיוב בדומה למראות נגעים, לכך ביאר ר"פ במשנה בשבת שש עיקרי הדינים נכתבו אופנים של חיוב ואופנים של פטור, ולפנינו נכתבו רק אופנים של חיוב. שואלת הגמ', והרי האופנים של חיוב הם ההוצאות, ויש רק ב' הוצאות, מבארת הגמ' ב' של הוצאה וב' של הכנסה. ואמנם נכתב בלשון "יציאות" אבל ביאר רב אשי שהכל בכלל "הוצאה", והראיה מהמשנה בפרק כלל גדול ששם נלמדו לט' אבות מלאכות וכתוב "המוציא מרשות לרשות חיב" והרי בודאי שדיברו אף על מי שהכניס. והביאור הוא, שכל עקירת חפץ ממקומו נקרא "הוצאה". אמר רבא שמדוקדק במשנה בשבת שמבואר "יציאות שבת ב' שהם ד' בפנים" והתנא פירט ענייני הכנסה. עוד ביאר רבא, הנזכר "יציאות" הכוונה לרשויות, והתנא אמר רשויות שבת ב' שהם ד'.

מראות נגעים, "בהרת" צבעה עז כשלג. תולדתה כ"סיד ההיכל". "שאת" כצמר לבן, תולדה כ"קרום ביצה". נוקטת הגמ' שהמשנה שלנו שנקטה אבות ותולדות במראה נגעים, שלא כשיטת ר"ע שלדעתו כל מראה מצטרף למראה שבדרגה מעליו ונשנו בסדר זה א. "בהרת". ב. "שאת". ג. כ"סיד ההיכל". ד. "קרום ביצה". ונמצא "סיד ההיכל" אינו יכול להצטרף לשיעור "נגע", שהרי לצרפו ל"בהרת" לא שייך שהרי "שאת" יותר ממנו, ולא יכול להצטרף אליו כיון שאינו ממינו. שואלת הגמ' וא"כ אף "קרום ביצה" לא ניתן לצרפו, שהרי ל"שאת" לא מצטרף שהרי יש לפניו "סיד ההיכל", ולצרפו ל"סיד ההיכל" לא שייך, שהוא תולדת "שאת" ו"סיד ההיכל" תולדת "בהרת". מבארת הגמ' ש"קרום ביצה" מצטרף ל"שאת" כיון שאמרה תורה "ולשאת ולספחת" היינו שיש תולדה שמצטרפת ל"שאת" למרות שיש יותר נגע ביניהם *(סיד ההיכל נמצא בין שאת לקרום ביצה)*. ומבואר שהמשנה היא שלא כר"ע, שהרי במשנה יש ב' אבות וב' תולדות, ולר"ע לשאת יש ב' תולדות *(עי' בביאור הרשב"א לארוך הסוגיא, לשון הש"ס מעט קשה לפי פשוטו של מקרא בדעת רש"י)*.

דף ו

מבארת הגמ' היכן מקור ההלכה שאמר ר"ע שצירוף מראות לשיעור נגע זה רק באופן שמצטרפים שניים שהם זה למעלה מזה. מבואר בברייתא, אמר רבי יוסי שאל יהושע בנו של ר"ע את ר"ע מדוע אמרו מראות נגעים ב' שהם ד', הרי יכלו לומר מקרום ביצה ולמעלה טמא. אמר לו ר"ע כדי לחדש שמצטרפים דווקא בסדר שהם כתובים. א"כ שאל רב יהושע שיכתבו "מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפים זה עם זה". אמר לו ר"ע כדי ללמד שכהן שאינו בקיא במראה הנגעים ובשמותיהן אינו יכול לטמא. מדקדקת הגמ' שלא אמר לו "מסיד ההיכל ולמעלה וטמא", מכאן נלמד שלר"ע קרום ביצה וסיד ההיכל מצטרפים לשאת *(ששניהם תולדה לאב אחד, ממה שלא חילק רבי יהושע בקושייתו)*. דוחה הגמ', יתכן שלא הקפיד התנא להביא את כל דברי רבי יהושע, אבל יש לשאת תולדה שמצטרפת, וכן לבהרת.

אמר רבי חנינא דברי ר"ע בצירוף שיעור הנגע, נמשלו לד' כוסות של חלב, לכוס

א' נפלו ב' טיפות של דם. **ולכוס ב'** נפלו ד' טיפות של דם. **לכוס ג'** נפלו ח' טיפות של דם. **ולכוס ד'** נפלו יב' טיפות של דם. **וי"א** שלכוס ד' נפלו טז' טיפות של דם, לכל הכוסות יש מראה לובן אבל אחד מעל השני בדרגתו, **ומכאן שר"ע** סבר שיכול להצטרף רק עם הסמוך לו. **דוחה הגמ'**, יתכן ולא מצטרפים לר"ע ב' מראות הרחוקים זה מזה באופן שיש בהם מעט אדמומית, **אבל** במראה חלק לגמרי יתכן ומצטרף אף ברחוק ממנו. **ואם נאמר** שכשם שבמראות שיש בהם מעט אדום מצטרף רק בסמוך לו, **אבל** במראה חלק מצטרף רק בסמוך לו, **והרי אמר ר"ע** אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים, **וההבדל** שבהרת צבעו עז כשלג, ובמעורב באדום כסיד ההיכל שהוא כהה יותר. **והרי לפי סדר הדברים** היה צריך לומר ר"ע שצמר *(שאת)* הוא כהה מסיד ההיכל. **וכך נוקטת הגמ'** שצריך לומר שאמר ר"ע של צמר דיהה הימנה, וכך מבואר בברייתא.

ה"**בהרת**" הבהירה ביותר, **אמר אביי** שאמרה תורה "ואם בהרת לבנה היא", היא לבנה ואין אחרת כמותה. **מבואר בברייתא** "בהרת" שהיא בהירה ונראת כעמוקה, כמראה חמה שנראת עמוקה ביחס לצל. "**שאת**" מלשון נישא וגבוה. "**ספחת**" לשון של טפילה. **בפסוק מבואר** נטפל לשאת, וטפל לבהרת **אמר רבי זירא** למדנו מגז"ש "לבנה" הנאמר בשאת לאמור בבהרת, שבשניהם יש תולדה. **בברייתא מבואר**, כתבה תורה "ספחת" בין "בהרת" ל"שאת" **ללמד** שבשניהם יש תולדה.

"שאת" הוא לבן כצמר לבן, **ביאר רב ביבי בשם רב אסי**, היינו צמר נקי בן יומו שרגילות לכסותו בעור שלא יתלכלך.

לדעת רבנן כנזכר סדר מראות הנגעים, "**בהרת**" צבעה עז כשלג. **תולדתה** כ"סיד ההיכל". "**שאת**" כצמר לבן, תוֹלדה כ"קרום ביצה". **אמר רבי חנינא** נמשל הדבר לב' מלכים וב' מושלים, **ומסקנת הגמ'** שכל אב מצטרף עם תולדתו. **לרב אדא בר אבא**, הצירוף הוא כדוגמת מלך, שר, שר צבא וראש הגולה, **ותמהה הגמ'** שא"כ זה לפי הסדר וזה שיטת ר"ע, **אלא לרבנן** מלך ושר צבא, שר וראש הגולה. **לדעת רבא**, מלך פרס וקיסר רומי, **ור"פ שאל** איזו מלכות עדיפה, **ואמר רבא** שאין דעתו של ר"פ מעורבת עם בני אדם ולכן אינו יודע שרומי חשובה, שנשמע קולה בכל העולם **שנאמר בדניאל** "ותאכל כל ארעא ותדושנה ותדקנה" **וביאר ריו"ח** שהכוונה לרומי שיצאה קולה בכל העולם. **לדעת רבינא**, המשל בדברי רבנן, טלית של צמר וטלית שבלתה, סדין פשתן חדש וסדין שבלה.

דף ז

"או נפש אשר תגע בכל דבר טמא" וכו', **הפסוק נדרש** על טומאת מקדש וקודשיו **ומבארת הגמ'** מה המקור לדרוש על אכילת קודש או כניסה למקדש, אולי מתיחס לנגיעה ממש, **אלא** מבואר בפסוק אזהרה ועונש על טומאה במזיד, ויש חיוב קרבן על טומאה בשוגג, **וכשם** שמזיד הנושא הוא טומאת מקדש וקודשיו ולא נגיעה כך גם שוגג. **ולא שייך להעמיד חיוב קרבן לכהן שאכל תרומה בטומאה**, שהרי חייב מיתה בידי שמים במזיד, **ולא מצאנו** איסור שבמזיד חיובו מיתה ובשגגה חיוב קרבן. **והיה מקום לומר** שבקרבן עולה ויורד שייך קרבן בשוגג, למרות שבמזיד עונשו במיתה כפי שמצאנו בעבר על שבועת העדות, שבמזיד אין בו מיתה או כרת, ובשוגג יש בו קרבן. **אלא דרשו** "או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה" בה ולא בתרומה. **ושואלת הגמ' אולי "בה"** ימעט טומאת מקדש וקודשיו שלא מספיק קרבן עולה ויורד אלא כולם יביאו קרבן קבוע. **אלא אמר רבא**, רבי "דולה מים מבורות עמוקים" ודרש מקור "**או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה**" אם נאמר "**חיה**" מדוע נאמר "**בהמה**", **אלא** דרשו גז"ש "טמאה" שנאמר בטמא האוכל קודשים במזיד, כך בקרבן עולה ויורד מדובר בטמא שאכל קודש. **ואמנם** הדרשה היא על קודש, אבל נאמר "בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבא" **הוקש** טומאת מקדש לטומאת קודש. **והיה מקום להקיש תרומה** "בכל קודש" אבל התמעטה תרומה כנזכר מ"בה". **שואלת הגמ'** שנמעט מקדש, **דוחה הגמ'** שיש לדמות טומאת מקדש שיש בו חיוב כרת כבטומאת קודש. **שואלת הגמ'** לא נמעט תרומה מחמת שחיובה ע"י אכילה כטומאת קודש.

אלא אמר רבא, נאמר ג' **פעמים חיוב כרת באכילת שלמים**, **אחת** היא כלל, **פעם שניה** היא פרט, וכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, **ולכן** יש חיוב רק בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית, **הפעם השלישית** לחייב כרת באוכל בטומאה בשוגג, והרי אין צריך פסוק שניתן ללמוד מדברי רבי לעיל *(שנאמר חיה ובהמה)*, אלא הפסוק נלמד לגבי טומאת מקדש. **שואלת הגמ'** והרי צריך את הכרת השלישי בשלמים **לדברי רבי אבהו**, שיש לחייב אוכל מה שאינו ראוי לאכילה כעצי מערכה, לבונה ועוד. ואף **לשיטת ר"ש** שאין חייבים על דברים שאינם ראויים לאכילה, **צריך** את הפסוק לרבות כרת בחטאות הפנימיות, שהרי אין בהם פיגול היה צד לומר שאף טומאה לא יהיה בהם, קמ"ל.

אלא אמרו נהרדעי בשם רבא, **ג' טומאות נאמרו בשלמים**, **א**. כלל. **ב**. פרט. **ג**. לטומאה. ואם טומאת קודש למדנו מדברי רבי, הרי שניתן ללמוד טומאת מקדש. **שואלת הגמ'**, והרי לשיטת רבי אבהו שיש כרת נזקקה התורה לכתוב טומאה.

אלא אמר רבא, דרשו גז"ש "טומאתו" בקרבן עולה ויורד מנכנס למקדש במזיד. ולאחר שיש גז"ש מדוע צריך את המילה "בה" *(שמיעטנו אוכל תרומה טמא מקרבן עולה ויורד)*, **לרבות נבלת עוף טהור** שאמנם אינה מטמא במגע ומשא, אבל מטמאה באכילה בבית הבליעה והנכנס למקדש לאחר שאכלה חייב קרבן. **והמילה** "בה" אמנם היא מיעוט אבל לפי הכללים כאשר יש ב' מיעוטים הם מרבים, "או כי יגע" ממעט מה שאינו בר נגיעה, "בה" ממעט. **ולכן למסקנא** יש ריבוי על נבלת עוף טהור.

התבאר במשנה, ידיעה בתחילה ואין ידיעה בסוף שעיר של יוה"כ הנעשה בפנים תולה עד שידע ויביא קרבן. **למדו בברייתא לדעת רבי יהודה**, "וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל", **מדקדקת הגמ'** ממה שנאמר "מטומאות" **מבואר** שאין הכוונה לג' איסורים שנאמר בהם לשון טומאה, ע"ז גילוי ערות ושפיכות דמים, **אלא לאיסור** שיש בו חלוקה בדיני הטומאה **והיינו** טומאת מקדש וקודשיו. **לדעת ר"ש**, בשעיר עצמו נאמר "וכפר על הקודש מטומאות" היינו טומאות של קודש, שהם מקדש וקודשיו. **ואין לומר** שיכפר על טומאת מקדש וקודשיו בין שיש ידיעה ובין שאין ידיעה, **שנאמר** "ומפשעיהם לכל חטאתם" הכוונה לחטאים בדמיון לפשעים, כשם שעל פשעים אין קרבן, אף על חטאים שאין בהם קרבן *(אם יש ידיעה בתחילה וסוף והעלם באמצע, יש קרבן)*, ושעיר תולה דווקא "לכל חטאתם" טומאת מקדש שיכולה להגיע לחיוב קרבן כאשר ידע, **אבל** על דבר שאין דבר שלא היתה בו ידיעה אין השעיר מכפר.

כמבואר בברייתא היה צד ששעיר יכפר על ג' עבירות חמורות, **דנה הגמ'** באיזה אופן יכפר השעיר, **לגבי ע"ז** אם עבר במזיד הרי חיובו מיתה, אם בשוגג צריך להביא קרבן. **אלא** במזיד בלא התראה, **או** בשוגג ולא נודע לו עד יוה"כ. **וכן בגילוי עריות**, **במזיד** בלא התראה, **או** שוגג בלא ידיעה. **לגבי שפיכות דמים**, **במזיד** בלא התראה, **בשוגג** בלא ידיעה. **או** שוגג באופנים שאינו גולה כגון שהרג דרך עליה וכד'.

דף ח

דרשו בברייתא שעיר מכפר על טומאת מקדש וקודשיו **ולמדו** "מטומאות בני ישראל" ולא כל טומאות, **היינו** כפרת השעיר היא רק על עבירת טומאה שיש בה חלוקה והיא טומאת מקדש וקודשיו. **התורה חילקה** בטומאת מקדש וקודשיו שהחוטא מביא קרבן עולה ויורד. **שואלת הגמ'** א"כ אף **ע"ז** יש בו חלוקה שהחוטא מביא "שעירה" בשונה משאר חטאות שהם "כשבה". **ביאר רב כהנא** החלוקה שנקטה הברייתא היא לקולא, ושעירה זה חומרה. **שואלת הגמ' הרי יולדת** מביאה קרבן עולה ויורד. **ביאר רב הושעיא** שיולדת אינה מביאה על חטא אלא על טומאה. **ולרשב"י** שאמר שיולדת היא חוטאת שהרי נשבעת מרוב צער הלידה שלא תזקק לבעלה, **ר"ש למד באופן אחר** את הדרשה כנזכר בברייתא שאמר שבשעיר עצמו נאמר שמכפר על טומאת מקדש וקודשיו. **שואלת הגמ' והרי מצורע** מביא קרבן עולה ויורד. **אמר רב הושעיא**, מצורע מביא קרבן על טומאה ולא על החטא. **שואלת הגמ' לשיטת רבי שמואל בר נחמני** שאמר שצרעת באה על ז' דברים וא"כ מבואר שהוא חוטא, **מבארת הגמ'** הכפרה על החטא זה הנגע, והקרבן מתירו בקהל *(בקודשים. גליון)*. **שואלת הגמ'** אולי הכוונה שחילקה התורה **לגבי נזיר טמא** שמביא תורים או בני יונה. **אמר רב הושעיא** הנזיר מביא על טומאה ולא על חטא. **ור"א הקפר** שלמד שנזיר מוגדר חוטא, דרש כר"ש ששעיר נלמד ממקומו.

כנזכר שיטת רבי שמעון שעיר תולה על טומאת מקדש וקודשיו ממה שנאמר לגבי השעיר "וכפר על הקודש מטומאות", **לדעת רבי יהודה** לומדים מפסוק זה סדר עבודת יוה"כ בהזאת הדם בהיכל, **כשם** שעושה בקודש הקודשים. **ולדעת ר"ש** סדר עבודת הדם לומדים מ"וכן יעשה". **ודעת רבי יהודה** שאם נלמד מ"וכן יעשה" היה משמע שיביא עוד פר ושעיר. **ור"ש למד** ממה שנאמר "וכן יעשה לאהל מועד" שהכוונה להזאת הדם בהיכל מאותם שעיר ופר שהוזה בקודש הקודשים.

בברייתא לעיל למדו "מפשעיהם לכל חטאתם" שאין השעיר בא לכפר על כל עוונות של טומאת מקדש, אלא דווקא על מה שלא שייך בו קרבן. **ודנה הגמ'** מה בא למעט, **אם מדובר** שיש ידיעה בתחילה ובסוף והעלם באמצע, הרי יש חיוב קרבן. **אלא** שנודע לו סמוך לשקיעת החמה של ערב יוה"כ, **ולא הספיק** להביא קרבן לפני יוה"כ, היה צד שיתלה לו השעיר, **קמ"ל** שתולה רק על טומאה שלא שייך בה קרבן.

לשון הברייתא לעיל בלשון שאלה מהיכן ששעיר תולה על טומאה שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, **מבררת הגמ'** שהוקשה לתנא, מי שאמר ששעיר פנימי בא לתלות על טומאה שהיה בה ידיעה ועתה היא בהעלם, **אולי** כמו ש"פשעים" לעולם אינם בני קרבן, **כך שעיר פנימי** יכפר על דבר שלעולם לא יבא לידי קרבן, **וזה** טומאה שלא הייתה בה ידיעה מעולם. ואף אם תאמר שעל מה שאין ידיעה לעולם שעיר חיצון ויוה"כ מכפרים כמבואר במשנה, **נהפוך** את סדר הדברים במשנה. **וע"ז אמרה הברייתא** "לכל חטאתם" שעיר פנימי מכפר על דברים שיכולים לבא לידי חטאת וזה באופן שהייתה ידיעה ועתה בהעלם, והשעיר תולה, ולכשידע יביא קרבן. **והיות ונאמר** "לכל חטאתם" ולא נאמר "מחטאתם" **למדנו** שרק תולה ולא מכפר לגמרי, **וביאר רבי זירא** שהועילה התליה שאם מת בלא שנודע לו לא נידון על עבירה זו. **שאל רבא** אם מת, המיתה עצמה מנקה את עוונו. **אלא ביאר רבא** השעיר תולה מן היסורים.

טומאה שלא היה בה ידיעה בתחילה ויש בה רק ידיעה בסוף, שעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפרים. **שואלת הגמ'** היות ויש היקש בין השעירים, נאמר ששעיר הפנימי יכפר על מה שהוא מכפר *(ידיעה בתחילה והעלם בסוף)* וגם על מה שחיצון מכפר *(העלם וידיעה)*, **והנפק"מ** במקום שלבסוף לא הקריב חיצון, **מבארת הגמ'** היות ונאמר "אחת" למדנו שמכפר רק על כפרה אחת ולא על דבר שיש קרבן אחר שמכפר עליו. **שואלת הגמ'** שיכפר חיצון אף על מה שפנימי צריך לכפר, **והנפק"מ** לטומאה שנעשתה בין הקרבת הפנימי לחיצוני. **מבארת הגמ'** "אחת בשנה" יש רק כפרה אחת על טומאת מקדש שיש ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף.

עיונים על הדף

לדף ז

פדיון הבן בשטרות כסף, ומתנה ע"מ להחזיר.

נחלקו רבי ורבנן לגבי פדיון הבן, לדעת רבנן בכל פודים חוץ מעבדים שטרות וקרקעות, ולרבי פודים בכל למעט שטרות. ויסוד מחלוקתם איך דורשים "ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא", התורה ריבתה בכל שוה כסף, ומיעטה דווקא כסף חמשת שקלים, וריבתה שוב ב"תפדה" א"כ התרבה הכל למעט שטרות שאין גופן ממון. ולדעת רבנן לומדים "כלל פרט וכלל" ודנים בכלל אלא מה שבפרט, וא"כ ממועטים שטרות

שאין גופם ממון, קרקעות שאינם מטלטלים ועבדים שהוקשו לקרקעות.
הפתחי תשובה *(יו"ד שה, ז)* הביא את דברי החתם סופר בתשובה *(יו"ד קלד)*, ששטרות כסף המונפקים ע"י הבנאקים אגם ששם כסף להם מחמת דינא דמלכותא דינא ומועיל לפדות בהם מעשר שני, ופדיון הקדש וכד', אבל נשאר בצ"ע אם ניתן לפדות בהם פדיון הבן. ועיקר דבריו משום שבדברים שבין בן אדם לחברו, ואפילו גזבר הקדש מוגדר לצורך הענין בן אדם לחברו, מועיל כיון שנכנס דבר כנגד הדבר ומתמלא חסרון מה שנוטל. אבל לגבי פדיון הבן, התורה אמרה שיפדה בנו בחמש סלעים, והיכן זה מתקיים, נהי שמתייחסים לניר המונפק ע"י הבאנק בשווי כל שהוא, אבל אינו לשמש בתורת משקל חמש סלעים שאמרה תורה.
וז"ל "וא"כ יש לעיין לענין פדיון בכור בהני באנק"א כיון שפודין בו הקדשות ומע"ש נראה לי לדין לחלק דבודאי בכל דבר שהוא בין אדם לחבירו אפילו פדיון הקדש שאינו אלא קונה מגזבר ההקדש וממלא חסרונם של גזבר בדבר אחר, וכן פדיון מע"ש לאוכלו בירושלים י"ל כל טיבעא דסגי בעלמא עפ"י גזירת המלך על הקונים והמוכרים פודים בו ונקרא מטבע לענין שבועה ושומרים. משא"כ פדיון שפודין מהקב"ה כי לי כל בכור אלא שהקב"ה נתן פדיונו לכהן, אבל עיקר הפדיון הוא מהקב"ה, והקב"ה קצב פדיונו ה' סלעים שיש בהם ה' מידות כסף מזוקק, ואפילו נותן לו לכהן מטבע כסף השווה כך ע"י הצורה אינו יוצא ידי חובה עד שיהיה בהמטבע כסף מזוקק כשיעור הנ"ל, מלבד הנחושת שבתוכו, והיינו מטעם הנ"ל דלגבי מעלה אין הצורה נחשבת לכלום, והה"נ באנקא"נאטא *(שטרות המונפקים ע"י הבנאק)* אפילו יתן מלא ביתו כיון שבשוויים אין בהם כלום רק מפקידת המלכות, וזה לא שייך כלפי מעלה."
אלא הוקשה לחת"ס, הרי בגמ' בקידושין מבואר שכהן יכול לומר "לדידי שווה לי" במעשה הידוע שרב כהנא נטל סודר במקום ה' סלעים, א"כ מבואר שלא בעינן ה' סלעי כסף בדווקא, מבאר החת"ס, רב כהנא הועיל היינו משום שאם היה לו ה' סלעים היה נותנים בעד הסודר, משא"כ אלו הצורות אינם שוין גם לכהן כלום, רק מאימתא דמלכותא, אפשר אין פודין ועדיין צ"ע.
<u>עוד יש לעיין במתנה ע"מ להחזיר</u> אם ניתן לפדות את בנו, מצד אחד גופו ממון וכו', אבל למעשה זה עומד לחזור לנותן. אמרו בגמ' בקידושין ה, ב הפודה את בנו במתנה ע"מ להחזיר בנו פדוי, לפי מסקנת הש"ס שלמ"ד מתנה ע"מ להחזיר נקראת מתנה מועיל בכל הקניינים למעט בקידושין.
פסק המחבר *(יו"ד שה, ח)* "אם רצה הכהן להחזיר לו הפדיון רשאי, אבל לא יתן הוא לכהן ע"מ שיחזיר לו ואם עשה כן והחזיר לו *(ודעת הכהן היתה מתחלה שלא לקבלה על מנת להחזיר)* אין בנו פדוי עד שיגמור בלבו ליתן לו מתנה גמורה. ואם רצה הכהן אח"כ להחזיר יחזיר. ולא יהא הכהן רגיל להחזיר לכל שלא להפסיד לשאר כהנים שמתוך כך לא יתנו הכל פדיוני בכוריהם אלא לו, אבל לעניים רשאי להחזיר בכל פעם. וכל שכן שמזה הטעם לא הבן פדוי דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה *(ודוקא שאמר ע"מ להחזיר אבל אי אמר הא לך ה' סלעים ותחזירם לי לא הוי מתנה ואין בנו פדוי)*.
לשון הערוך השלחן *(שם אות כז)* אע"פ שיש רשות להכהן להחזיר להאב הה' סלעים מ"מ אם האב סומך דעתו שיחזירם לו ואינו נותנם לחלוטין בלב שלם אין הפדיון כלום ואין להכהן להחזירם לו בשום אופן. וללשון אחר דרש"י אפילו לא החזיר לא יצא ולכן יש לגעור בכהנים שניכר בעת הנתינה שלוקחים רק לפנים והאב אינו נותן רק לפנים כאשר עיני ראו כמה פעמים וגערתי בהם ובאמת טוב יותר שלא יחזור כלל דעל ידי שהורגלו בחזרה אין נותנים בלב שלם לחלוטין.
החיד"א *(מדבר קדמות אות פ)* כתב, מסורת בידנו מפי זקנים שקיבלו מהקדמונים כי איש אשר יקיים מצות פדיון בנו הבכור כדין ויתן לו חמשה סלעים בשמחה שיהיה לכהן לגמרי שלא יחזיר הכהן שום דבר בשום אופן יהיה בטוח שהילד יחיה וינצל מפגע רב ומפגע חולי הילדים ויגדל ויהיה לאיש.

לדף ה
<u>שורש ענין ה"נגעים".</u>
מראות נגעים, לרבנן "בהרת" צבעה עז כשלג. תולדתה כ"סיד ההיכל". "שאת" כצמר לבן, תולדה כ"קרום ביצה". לדעת ר"ע סדר זה א. "בהרת". ב. "שאת". ג. כ"סיד ההיכל". ד. "קרום ביצה".
כתב החינוך *(מצוה קסט בעניינו של מצורע)* משרשי המצוה, לקבוע בנפשותינו כי השגחת השם ברוך הוא פרטית על כל אחד ואחד מבני אדם, וכי עיניו פקוחות על כל דרכיהם, כמו שכתוב *(איוב לד, כא)* "כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה", ולכן הוזהרנו לתת לב אל החולי הרע ולחשוב כי החטא גרם אותו, וכבר אמרו זכרונם לברכה *(ערכין טו, ב)* כי בחטא לשון הרע יבוא ברוב, ולא ניקחנו דרך מקרה.
ויש לנו לבוא אל הכהן, שהוא העומד לכפרת החוטאים, ועם חברת המכפר אולי יהרהר בתשובה ויוסגר קצת ימים כדי שישיב אל לבו עניניו במתון, ויפשפש במעשיו. ולפעמים יוסגר שני הסגרין, שמא הרהר תשובה ולא תשובה שלמה לגמרי, כאילו תאמר על דרך משל שחשב להחזיר מחצית גזלתו, ואז יחדש בו השם קצת סימנין שיוסגר שנית אולי ישלים תשובתו ויטהר לגמרי.
וכל ענין הסגרין אלו, יורה השגחתו ברוך הוא על כל דרכי האדם אחת לאחת, ולפי שהדעות רבות בהשגחת האל על כל ברואיו, יבואו בה הרבה פסוקים במקרא, והרבה מצוות להורות על הענין, מהיותו פינה גדולה בתורתנו. שיש כתות בני אדם יחשבו כי השגחת השם ברוך הוא על כל המינין בפרט, בין אנשים או כל שאר בעלי חיים, ויש מהן כתות יחשבו כי השגחת השם ברוך הוא על כל עניני העולם, בין בעלי חיים או כל שאר דברים, כלומר שלא יתנועע דבר אחד קטן בעולם הזה רק בחפצו ברוך הוא ובגזרתו, עד שיחשבו כי בנפול עלה אחד מן האילן הוא גזר עליו שיפול, ואי אפשר שיתאחר או יקדם זמן נפילתה אפילו רגע, וזה דעת רחוק הרבה מן השכל. ויש כתות רעות יחשבו שלא ישים השגחתו ברוך הוא כלל בכל עניני העולם השפל, בין באנשים או בשאר בעלי החיים, והוא דעת הכופרים, רע ומר.
ואנחנו בעלי הדת האמתית, לפי מה ששמעתי, נשים השגחתו ברוך הוא על כל מיני בעלי החיים בכלל, כלומר שכל מין מן המינין הנבראין בעולם יתקיים לעולם לא יכלה ויאבד כולו, כי בהשגחתו ימצא קיום לכל דבר, ובמין האדם נאמין כי השגחתו ברוך הוא על כל אחד ואחד בפרט, והוא המבין אל כל מעשיהם. וכן קבלנו מגדולינו, וגם נמצא על זה הרבה כתובים יורו כי הענין כן.
ולכן הזהירתנו התורה, כי בהגיע אל האדם החולי הרע, והוא הצרעת, שלא יקחנו דרך מקרה, רק יחשוב מיד כי עוונותיו גרמו, וירחיק מחברת בני אדם כאדם המרוחק מרוע מעשיו, ויתחבר אל המכפר המרפא שבר החטא ויראה אליו נגעו, ובעצתו ובדבריו ובפשפוש מעשיו יוסר מעליו הנגע, כי האל ברוך הוא שמשגיח עליו תמיד יראה מעשה תשובתו וירפאהו, וזהו ענין ההסגרין כמו שאמרנו.

לדף ז
<u>האם העובר על עבירה מג' עבירות חמורות צריך לטבול.</u>
לדעת רבי יהודה, "וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל", ממה שנאמר "מטומאות" מבואר שאין הכוונה לג' איסורים שנאמר בהם לשון טומאה, ע"ז גילוי ערות ושפיכות דמים, אלא לאיסור שיש בו חלוקה בדיני הטומאה והיינו טומאת מקדש וקודשיו.
החת"ס *(שו"ת יו"ד קצד)* דן בארוכה במקורות לענין טבילת נדה וכו', והביא את דעת הרמב"ם שלמד שענין הטבילה מחמת "טומאה" שנאמר בה, ואמר זה בנין אב לכל הטמאים שאינם עולים מטומאתם בלא טהרה במקווה. וא"כ תמה החת"ס לפנינו בסוגיא נקטו שג' עברות חמורות יש בהם לשון טומאה, א"כ מי שיעבור בהם יצטרך טבילה.
ונוקט החת"ס שמבחינת המציאות באמת יצטרך טבילה, שהרי רוב שופכי דמים נטמאים מחמת טומאת מת של ההרוג. וכן עובד ע"ז מבואר בגמ' בשבת שהוא נטמא. ובודאי בגילוי ערות צריך טבילה שהרי אף בעילת מצווה יש בו טומאת ערב וצריך ביאת מים.
ברמ"א *(יו"ד בסוף רסח)* הביא שכל מומר החוזר בתשובה ראוי לו לטבול, אמנם אין הטבילה היא חיוב אבל ראוי שיטבול. ובאמת במג"א בהלכות שבת הביא, מחמת שאין זו טבילה חיובית יטבול השב בתשובה אפילו בשבת.
<u>המעניין</u> שמצאנו טבילה חדשה לרוצח בשגגה, במשך חכמה *(במדבר לה, לג)* כתב שעיר מקלט היא טהרת המקוה לרוצח בשגגה, ומות הכהן גדול זה הערב שמש, וז"ל "סוד העיר מקלט כי רציחה בשוגג היא טומאת הנפש, וכמפורש בשבועות דף ח', והישיבה בעיר מקלט הוי כעין טהרת המים, רחיצת הנפש, וטבילה כזאת מועיל לנפש המת, שאם מת עד שלא גלה מגלין עצמותיו *(מכות יא, ב)*, וטהרה לגמרי הוי כמו טהרה לתרומה שצריך הערב שמש, כן הכא צריך הערב שמש, וזה מות הכה"ג, שזה הערב שמש האמיתי. ודו"ק".

לדף ח
<u>קרבן יולדת ואמירת פרשת הקרבנות כנגד.</u>
דרשו בברייתא שעיר פנימי מכפר על טומאת מקדש וקודשיו ולמדו "מטומאות בני ישראל" ולא כל טומאות, היינו כפרת השעיר היא רק על עבירת טומאה שיש בה חלוקה והיא טומאת מקדש וקודשיו. שאלה הגמ' הרי יולדת מביאה קרבן עולה ויורד. ביאר רב הושעיא שיולדת אינה מביאה על חטא אלא על טומאה. ולרשב"י שאמר שיולדת היא חוטאת שהרי נשבעת מרוב צער הלידה שלא תזקק לבעלה, ר"ש למד באופן אחר את הדרשה כנזכר בברייתא שאמר שבשעיר עצמו נאמר שמכפר על טומאת מקדש וקודשיו.
במור וקציעה *(סי' מז בסופו)* כתב, "כי אין שייכות לנשים בקרבנות, אלא מה שהוא לחובת עצמן כגון קיני זבה ויולדת". אמנם הפרי מגדים *(או"ח א באו"א יא)* כתב שנשים הם בכלל כל הקרבנות, ובודאי בדברים ששייכים באמירת הקרבנות.
הביאו בתורת היולדת *(סוף פרק סב)* ובפתחי מגדים *(פרק כט סעיף מח)* את לשון הסדור "תפלה ישרה - וכתב נהורא השלם", יולדת ביום הארבעים ואחד ללידת זכר, או ביום שמונים ואחד ללידת נקיבה, אם היא טהורה טוב שתקרא פרשת קרבנות לידה שהוא מתחילת פרשת תזריע עד "וטהרה" ואח"כ תאמר "רבון העולמים יהי רצון מלפניך ד' או"א שתהא אמירה זו חשובה ומקובלת לפניך כאילו הקרבתי קרבן יולדת, ויהי רצון מלפניך ד' או"א שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".
ועי' שדנו בפתחא זוטא *(סי' קצד)* האם צריכה ג"כ לומר את כל הפרשה של קרבן עולה ויורד, שהרי דווקא בזמן בית המקדש יש נפק"מ אם מצא ידו וכו', ואולי באמירה אי"צ לומר. ועיי"ש.
עוד כתב בסדור כתר נהורא *(דף טז' עמוד 28)* "וכן בכל פעם שטובלת האשה לנדתה למחרת תקרא פ' זיבה בסוף פרשת מצורע מן והאשה כי יזוב וגו' עד סופה, ואח"כ תאמר יהי רצון מלפניך וכו' אם אני מחוייבת בקרבן זיבה וכו'". וכך מוכח במור וקציעה הנ"ל. *(צ"ע למעשה מאחר וברוב ספרי הפסק לא מצאנו הנהגה זו.)*
<u>עוד נפק"מ בלידת האשה לגבי חיובו של הבעל בעליה לתורה</u>, וז"ל הביאור הלכה *(סי' קלו)* "אבי הילד בשבת כשאשתו בריאה והולכת לביהכ"נ מחויב לקרותו, אבל אם היא חולה ואינה יכולה לילך אינו חיוב עד שתלך. ואם הוא מ' יום לזכר או שמונים לנקבה, הוא חיוב אף שאינה הולכת דהוא זמן הבאת הקרבן. והמפלת בעלה חיוב אא"כ הפילה צורה שאין אנו בקיאין בה. בשבת כשאשתו הולכת לביהכ"נ *(והיינו בין לבן ובן לבת)* הוא קודם לכל החיובים חוץ החתן בשבת שמזמרין אותו ונער שנעשה בר מצוה שהם קודמין".